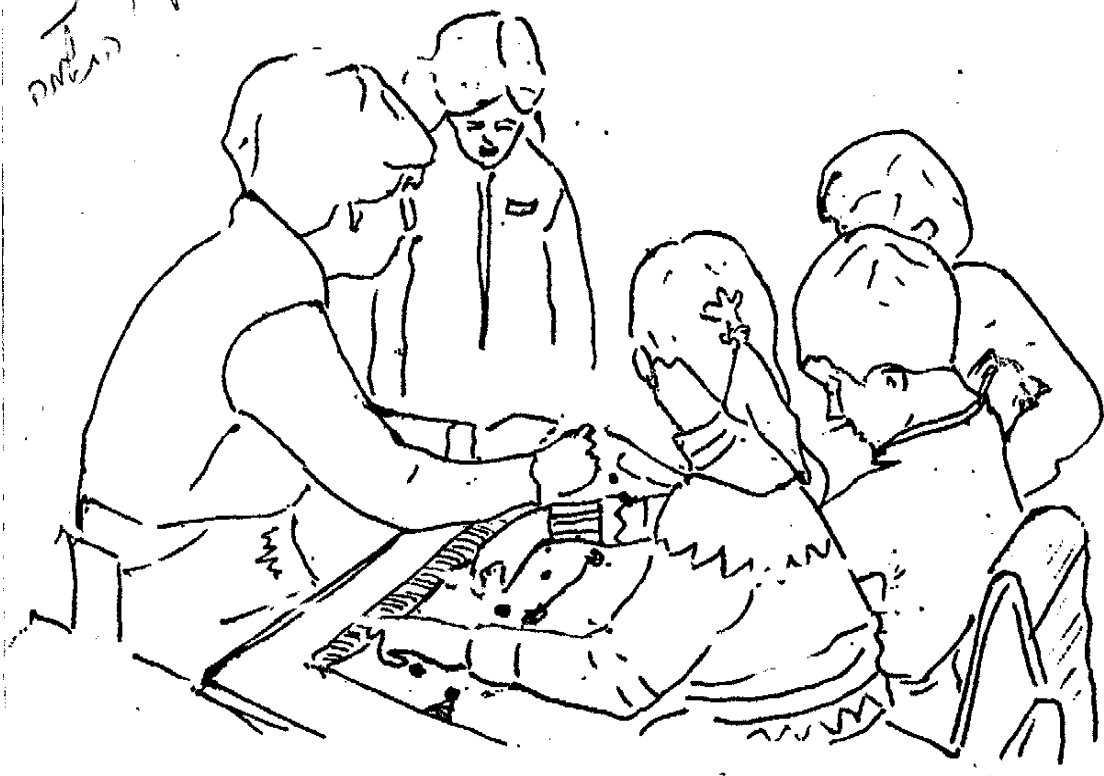

משחקים אפתחים בחינוך

כיצד יצא לנו להקדיש את המשחקים
למטרת החינוך

א. סקירה

ב. הסבר לתערוכה

המרכז הפדגוגי בחדרה

יוסף בן ברית

אייר התשמ"ה

משחקים מפתחים בחינוך - מאת יוסף בן ברית

מס' הדף	התוכן	מפתח
4 - 1	סקירה-התפתחות הנושא בארץ	א.
5	כיצד נוצרה התערוכה?	
6	כיצד השתמש בתמליל ובתמונות?	
	<u>תמליל לתמונות לפי רצף התערוכה</u>	ב.
7	תמונת השער והמבוא	
10 - 8	מהם משחקים? M. I. T	
30 - 11	כרונולוגיה התפתחותית במשחקים	
31	שעות פנאי ודעות טובה	
32	המעגל ההתפתחותי החברתי	
	<u>תמליל לתמונות. חלוקה לפי תחומי פעילות</u>	ג.
32, 31, 10, 9, 8	העקרונות העיוניים	
26, 25, 20, 18, 12, 11	פעילויות מוסוריות גופניות	
28, 14, 13, 11	פעילויות יצירה	
30, 29, 27, 15	פעילויות דמיוניות, ריגושיות ומרחיבי אופקים	
21, 19, 17	פעילויות שכליות של חשיבה תכנונית	
24, 23, 22, 20, 17, 16	פעילויות שכליות של למידה	

משחקים בחינוך - עשרים ושתיים שנות פעילות
בנושא זה - סקירה

א. בשנת החשב"ג/ד הצעתי למשרד החינוך טיפוח כשרם הלימודי של תלמידים טעוני טיפוח בדרך של משחקים ובאמצעות משחקים.

מר בן ציון טהורי, אז מנהל המרכז לט.ט. הפעיל באמצעותי את התערוכות הראשונות מלוות הרצאתי והדגמותי, בבתי ספר ט.ט. לפני הורים ומורים.

גב' זהבה מלכיאלי אשר בקרה מטעם המשרד באחת הפעולות הראשונות באליכין אשר בעמק חפר, היתה תומכת נלהבת של הרעיון ובצוועו על ידי.

באמצעות תערוכה מורכבת מ-220 משחקים וספרי ילדים אשר נקנו במימון המרכז לט.ט. בניהולו של מר אפרים רוקח בשנות החשב"ה/ו, ביצעתי עם מכוניתי בשנות החשב"ה - החשל"ד 1965 - 1974, 226 ערבי הורים בבתי ספר ט.ט., ימי עיון והדרכה בסמינרים, בהשתלמויות מורים וגננות ובריכוזי אחיות בריאות הציבור.

שטח הפעולה בשנים אלה השתרע מדימונה בנגב עד לנצרת בגליל, במחוזות הדרום, ירושלים, המרכז, חיפה והצפון. נראה לי, כי מותר לזקוף לפעולות אלה ולהד שהם יצרו, את העובדה החיובית של התפתחות מוקדים וגופים דכים, שהפכו נושא זה למקובל בציבור ובמערכת החינוך הפורמלי, כמו בלא פורמלי.

ב. כמערך אורקולי מלווה ומסביר יצרתי מתחילה סדרת שקופיות וסיפור מוקלט "סיפור מתוך שיכון אחד", ומאוחר יותר יצרתי סרט 8 מ"מ באורך של 25 דקות "ילדים גדלים ומשחקים". בשני המקרים היתה זו הפקה פרטית, אשר לצערי לא נחמכה מעשיח ע"י הגוף המיועד לכך במשרד-החינוך-המרכזים הפדגוגיים, על אף שההפקות האלה הוכחו כמשכונות את הציבור. מנהלי המרפדים ככנס באשקלון הביעו בקשתם ליצור העתקים למרפדים והייתי מוכן לתרום את המקור. במסגרת המשרד בוקר הסרט ע"י גב' ניצה נפתלי ז"ל והוכנסו בו שינויים עקב הצעווחיה. המפעל כולו נתמך ע"י אישי חינוך ידועים כגון: גב' ד"ר גינה אורת, פרופ' דינה פייטלפון והמפקח מר אפרים רוקח, מרכז הועדה היסודית של המזכירות דפדגוגית. מחלפיו במשך השנים הא' ניצני, כרגסון וגוטהולד המשיכו לתמוך במפעל.

1. פרסמחי מאמרים שונים בנדון:

- טיפוח כושרם הלימודי של טעוני טיפוח - "בשדה חמ"ד, התשכ"ה - ו-ז
- משחקים מפתחים לילדים ט.ט.ט. - "בשדה חמ"ד, התשל"ג - ג
- משחקים ופדגוגיה - "בשדה חמ"ד, התשל"ל - ו-ז
- עשור למפעלי טיפוח-משחקים מפתחים, המרכז לט.ט.ט. התשל"א-ע. 109-113 תערוכה
- משחקים מפתחים בב"ס ממ"ד עם יולא - בשדה חמ"ד, התשל"ב-ו-ז
- משחקים מפתחים אישיות האדם - עלון לטכנולוגיה בחינוך התשל"ג - ג
- משחקים בבית ובמוסדות חינוך - עלון לטכנולוגיה בחינוך התשל"ו - ט

החל משנת התשל"ב מוסד הנושא על ידי הקמת המחלקה לחינוך מבוגרים. מר עמי שילוני קבל עליו המשך פיתוח התכנית ובעקבות פעילות המחלקה הוקמו "המשחקיות". התפתחו דרכם כוונים וזרמים שונים, ליגאליים.

- בשנת התשל"ה, הוצאתי באופן פרטי מהדורה אחת של חוברת "משחקים מפתחים" אשר אזלה חיש מהר.

ד. הועדה לפיתוח משחקים ומשחקיות שפעלה במסגרת המזכירות הפדגוגית בראשות מר אפרים רוקח ואשר הייתי חבר בה מראשיתה, הכינה שתי חוברות אשר להן תרמתי את תלקי בריכוז העריכה ובמאמרים וכן בהדרכת הגרפיקאיות ובמסירת צילומים משלי.

- משחקיות להורים ולילדים - משרד החינוך והתרבות - התשל"ח המזכירות הפדגוגית לחינוך יסודי
- המשחק בתהליך הלמידה - משרד החינוך והתרבות - התשמ"א המזכירות הפדגוגית לחינוך יסודי

החוברת השניה רוכזה מתחילה ע"י גב' מרים טל, אך עקב נסיעתה, השלמתי העריכה בשם הועדה.

שתי החוברות נשלחו לכל בתיה"ס היסודיים בארץ.

הועדה בראשות גב' מרים טל וביחד עם מר שילוני ואנוכי עבדה ופרסמה קריטריונים "למשחק הטוב" ואלה פורסמו כהצעה בחוברת "המשחק בתהליך למידה" ע. 9 - 10 בשם הועדה והמזכירות הפדגוגית לחינוך יסודי, ירושלים התשמ"א.

ה. משחקים מפתחים ומשחקים בחינוך כמנהל מרפ"ד חדרה

בשנים התשל"ח - התשמ"ד התקיימו כאן קורסים, השתלמויות והדרכה לגננות מורים-ות ורכזי מעבדות פדגוגיות.

1. פותחה כאן תערוכת קבע של משחקים מדורגים מגיל הפעוט ועד לבגרות. בפריטי התערוכה השתמשנו להדגמה ולהתנסות ממש, בקורסים רבים במשך 5 שנים.

2. המדריכה לגיל הרך חוה וולפרט יצרה מערכות משחקים חדשניים באמצעים מקומיים.

- משחקים לפיתוח בשלוח חזותית תנועתית-בשיתוף וביעוץ
- מר דן קורן פסיכולוג חינוכי .
- משחקי מיון, סיווג, הבחנה, הכללה והקניית מושגים.
- משחקי ספירה, חישוב והשוואת כמויות.
- משחקים לפיתוח הפיסה חזותית של כמות, גודל, צבע וחמרים.
- משחקי אבחנה בקולות ובצלילים.
- משחקים לפיתוח זכרון חזותי ושמיעתי.

כל אלה חוץ ניצול כל תבניות המשחק המתאימות לגיל זה עם דגש לפיתוח אוצר מושגים וציליט.

3. הרכזים במעבדות הפדגוגיות באזור השתלמו באמצעות בניצול תבניות משחק קיימות לפיתוח משחקי לימוד במשך שנתיים.

4. הדפסנו מספר תדפיסים משוכפלים למשתלמים.
- חינוך לערכים ע"י משחקים-ואהבת לרעך כמוך-התשל"ט
  - משחקים ומשחקיה להוריה ולילדיהם -התשל"ט
  - משחקים ומשחקיה א. למשפחה ולבית מושגי יסוד ב. למוסד החינוכי -התש"ם
  - משחקים ומשחקיה להדרכת הוריה -התש"ם
  - משחקים בתהליך הלמידה-גם כך אפשר -התשמ"א
  - משחקים בתהליך הלמידה - סונא -התשמ"א
  - א. המצאת כללי משחק חינופיים
  - ב. תכנון ויצירה של משחקי לימוד

5. בשנים התשמ"ג-ד עבדה במרפ"ד גב' חנה דגן בהדרכה ובהכנה של משחקים וכרטיסים ללימוד עצמי לחינוך היסודי. הוכנו במימון פנימי אלפי פריטים ממוינים עפ"י נושאים, בתוכם 230 משחקים. החקיימו במשך השנתיים עשרות חוגים. מאז הפסקת עבודתה שמומנה על ידי בית ספרה בסידור מיוחד אתנו, מוצגים המשחקים והכרטיסים במקני התצוגה בתחלופה חדשית. יש עדיין ענין בהם.

אני מתברך בידיעה הברורה, כי תרמתי בנושא זה למערכת הכללית והארצית ולציבור המחנכים באזור חדרה, באזור פרדס חנה, באור עקינא והמגזר הערבי על ישוביו, ביוזמה, בידע ובהקדשת משאבי האישיים והצבוריים כמנהל מרפ"ד חדרה.

6. מר שרוני מנהל המרפדים הטיל עלי לחבר חוברת הדרכה למערך "משחקים לימודיים" שהופקה על ידי היחידה בשיתוף פ.ר.ח על פי זוזמתו של מר שלמה דוד.

7. מר שרוני מינה אותי להיות נציג פעיל של היחידה באיטל(ארגון לטכנולוגיה לימודית) במסגרתה ארגנתי והשתתפתי בימי עיון ארציים בסמינר הקיבוצים(בצוות עם חמר טלשיר וחיים מנוס) ובבית ברל(בארגון ד"ר מ. אדלר).

1. עקב פעילות רבה השנים של הגופים המרכזיים ושל פעילים מקומיים ואזוריים הפכו המשחקים לדרך בחינוך, לגישה ולאמצעים גם יחד, בחינוך על מבזריו. אצייך מפעליהם הידועים לי כמטני עמדות במערכת:
  - גב' פרופ' דינה פייטלסון מן הראשונות בעולם האקדמי אשר חמכה ועודדה אותי ואת המזכירות הפדגוגית לעסוק בנושא.
  - גב' מרים טל- כמפתח "משחקיות במחוז תל-אביב והשתלמויות מורים בסמינר לוינסקי וכן פעילותה בועדת המזכירות הפדגוגית בנושא זה, כמשך שנים.
  - גב' מרגלית עקביא- כיוזמת מתמי-המרכז החינוכי למשחקים בישראל.
  - גב' חמר טלשיר - כיוזמת ומפתחת מדור ליצירת משחקי לימוד בסמינר הקיבוצים וכיוצרת פוריה וכחברה פעילה באיטל בועדת משחקים ביחד אתי.
  - גב' עדינה חמיר - כיוזמת ומפתחת מדור ליצירת משחקי לימוד מובנים עפ"י שיטתה המיוחדת ויו"ר ארגון מנחי המשחקיות שהקימה.
  - גב' יעלה ווזנר - כיוזמת ויוצרת במסגרת המחלקה לח' מבוגרים המדור להדרכת הורים שפרסמה מדריך מסווג.
  - מר עמי שילון - כמפקח ומטפח נושא המשחקים באמצעות המחל' לחינוך מבוגרים במשרד החינוך.
  - הא' ד"ר מאיר ארליך וחיים מנוס כמפתחי משחקים, במכון לאמצעי הוראה מר חיים מנוס גם כחבר פעיל באיטל בועדת משחקים ביחד אתי.
  - גב' חסיה שורצמן מדריכת גננות במחוז הצפון-הפעילה בנושא זה שנים.
  - מר שלמה דוד-ממציא משחקי לימוד אשר ביחד אתי הוציא המרכז הפדגוגי הארצי סט לחינוך פר"ח.
  - גב' חוה וולפרט-מדריכת המדור לגיל הרך במרפ"ד חדרה העובדת אתי מזה שנים רבות כשיתוף מלא גם בתחום זה.
  - מר דן קוריך פסיכולוג חינוכי וגב' ריקי ביטון אשר פתחו בחדרה גישה לניצול שאריות משק הבית ליצירת משחקים לפעוטים.
  - גב' חנה דגן מורה מדריכה להכנת משחקי לימוד וכרטיסי לימוד במרפ"ד חדרה במשך שנתיים.
  - אלה במיוחד ונוספים תרמו בודאי להכרתי, בנוסף לעיון בספרות מקצועית מחול והתכוננות כילדים, כי יש לראות תחום המשחקים בחיי הילדים והאדם המבוגר לא דרך עדשה צרה של לימוד מקצוע או נושא צר; כמטרת מבוגר שעוסק בו. פעילים אחרים ידועים לי כמפתחי מודעות לאחרונה.
    - דר' מנחם גרנוף - שהקים לאחרונה "ארגון לקידום המשחק"
    - גב' דחל שגיא - המטפחת יצירת משחקים בסמינר אוהלו בטבריה.
    - גב' ציפי מוסקו, גב' חוה גדיש וגב' שרה שמשוני מורות מנתות בפיתוח משחקי לימוד בחדרה.
    - מר אביגדור גונן מרכז המזכירות הפדגוגית יו"ר הועדה למשחקים בהתשמ"ה, שחודש מוסד זה לאחרונה.

בשנת התשמ"ב 1982 הוצע ליו"ר המזכירות הפדגוגית בח. יסודי מר א. רוקח, על ידי מר יצחק הדר מנהל מרפ"ד ירושלים ועל ידי, בהיותנו הכרי הועדה למשחקים, להכין תערוכה זוטא של משחקים בחינוך. אב חטיפוס של תערוכה זוטא בנושאים שונים הוכנו זה מזמן במרפ"ד הירושלמי.

מטרת ההצעה ליצור דגם נייד וקל של הנושא הרחב שכל סמינר, בי"ס או מוסד אחר יוכל לקבלו בהשאלה. ואמנם ערכתי בקפדנות תערוכת המונות בת 21 לוחות ובה היבטים מקיפים של משחקים בחינוך הלא פורמלי והפורמלי שהצטברו במשך השנים.

התמונות מצביעות על התפתחות ילדים תוך כדי משחקים באופן כרונולוגי. גישה זו נתמכה כל השנים ע"י גב' פרופ' דינה פייטלסון.

נתמזל מזלנו וגרפיקאית מכינה ומעולה הצליחה לנטא בתמונות מצויירות את המבוקש ואת הממוכנן באופן מושלם. קיימתי עם גב' מיה ולך ישיבות חכנון ועיצוב במשך כשנה. הסבר מילולי הוכן על ידי ונעזרתי בעיבוד לשוני בידידי מנהל המרפ"ד בנתניה, מר דוד מלמד הכהן.

עקב מגבלות תקציביות הוכן עותק אחד בלבד, הנמצא במרפ"ד חדרה. במרפ"ד הירושלמי נמצא עותק מצולם בשקופיות והעחקה של התמלילים בכתב ובקול. הכנו שתי הקלטות: אחת בחרוזים לגירוי ושניה מפרשת יותר ומסבירה. הראשונה במרפ"ד חדרה והשניה במרפ"ד נתניה. הקריינים הם: בחדרה גב' יהודית קוסה ובנתניה מר דוד מלמד הכהן וגב' אורית לריאן.

הצעתי למרפדים בחוכו של טר אלכס שניידר ובהמלצתו לצלם ולהעתיק את התמונות והתמלילים ואמנם התערוכה צולמה. הלוח האחרון, המסכם בצורה חרשים גראפי את הנושא לא התקבל על דעת מנהל היהודה וכן התמלילים שעובדו בקפידה מכל הבחינות.

לצפרי לא הובן כנראה המסד, אותו הציע סיכום גראפי זה והתמליל המלוח. לכן לא יצאה לפועל כוונתי החיובית, לספק לכל המרפדים, לסמינרי ועוד מעונינים באמצעות המרכז הפדגוגי הארצי, ערכה"משחקים בחינוך".

לאחר עשרים ושתיים שנות פעילותי בנושא "משחקים בחינוך" ועשרים שנות עבודתי כמנהל מרפ"ד חדרה, הנני מחבד עתה לשלח לך ולמרפ"ד שבניהולך התמלילים, שהבנתי לתערוכת "משחקים בחינוך". תקותי היא, בה בעת יסופקו גם שקופיות הערכה ע"י המרכז הארצי כולל שני החרשימים המסכמים. בברכה עמיתים יוסף בן בריח.

הסבר לתמלילים "משחקים בחינוך" - ליווי לתמונות (שקופיות)

התמליל בנוי משלשה טקסטים לכל תמונה (שקופיה), לכן הוא מחולק לשלשה קטעים (כתמונות 1-19).

1. שאלות שראוי לשאול את עצמך לפני קריאת ההסבר.
2. ההגדרה המופיעה כתמונה (כשקופיה) עצמה.
3. הסבר מפרט (קיים גם בהקלטה קולית).

לא הדפסנו את התמליל בחרוזים המיועד להשמעה חוץ הקרנה של 15 דקות, לגירוי ויצירת עונן להעמיק לאחר מכן.

אם וכאשר יחליטו המרפדים לקבל את הצעה המקורית לתרום את יצירתי למערכת ההדרכה במרפדים ובסמינרים בשלמותה, יוכלו להעתיק שתי הגרסאות הקוליות הקיימות, עם המלצתי לשרון סכניח בהקלטה מקצועית יותר.

ב. מספור התמונות (השקופיות)

תמונת המבא מכילה כותרת, שאלות ומטרות התערוכה. התמונות III-II-I ממוקדות אל העקרונות והתמליל מחולק לשלשה קטעים.

התמונות 1 - 19 ממוקדות אל סוגי משחקים חוץ כדי התפתחות וגדילה כזונוולוגית והתמליל מחולק לשלשה קטעים.

התמונות 20, 21 מכילות כ"א תרשים אשר מילוח החוכן שלהם לא הודפסו כאן.

התמליל מחולק לשני קטעים בלבד! שאלות וסיכום

לידיעהך ולשימושך.

בברכה עמיחים,

יוסף בן בריח

המזכירות הפדגוגית

המרכזים הפדגוגיים ירושלים וחדרה

עריכה: יוסף בן ברית, עיצוב: מיה ולך

האם השכתם פעם אח שעות הפנאי הרבות בהן ילדים עוסקים
במאות פעילויות חופשיות ומתפתחים בעזרתן?
אם לא, אז מי מוכן לעשות הישוב כזה, החל מלידה תינוק
ועד גמר 18 שנה?

- מטרה התערוכה להצביע על המשחקים הרבים והמגוונים
שהילדים בוחרים לפעילותם בשעות הפנאי הרבות.
- משחקים אלה בעצם מהותם הם אמצעי התחנוך.
- חינוך היא פעילות מכוונת אשר נעשית בדרך כלל
ע"י מובגרים.

- המטרות הן מגוונות: פתוח מיומנויות וידע, איזון בין
רגש לחשיבה, הגברת הכושר העצמי, אהבת היצירה והמלאכה,
כיבוד הזולת ואהבת הרע, שמירה על כללים וחוקים בחברה,
פתוח אהבת היופי והנקיון ועוד.

11

האם משחקים הם בטלה וחבל על הזמן?

ואולי הסכימו, כי משחקים שונים מפתחים כישורים שונים שעתידיים להיות "הכלים" שבעזרתם אנו מחקיימים?

משחקים הם פעילויות מהנות המכשירות אותנו לתפקידינו בעתיד.

לשחק - זו היא פעילות הנאה מתוך רצון עצמי ובעקר מתוך הנאה ולשם הנאה.

-סוג ראשון של פעילות היא פעילות מוסורית.

-סוג אחר של פעילות היא פעילות רגשית.

-הסוג השלישי של פעילות היא פעילות שכלית.

-באופן טבעי מתפתח האדם מפעילות משחקית אל פעילות של חפיד, מקצוע, חובה.

-ההנחה היא: ככל שאדם מרבה לשחק בילדותו, ייטיב לחפיד בלימודיו, למלא התחייבויותיו בתחום החברה והמשפחה ולהצליח בטקצועו.

איזה רבדים באישיותנו מופעלים כמשחקים שונים?
 האם זכור למי שהוא מביניכם מילדותו שאהב לשחק
 בחתילה לבד, ורק אחר כך להצטרף לקבוצה משחקת?
 אם כן - מה יכול להיות ההסבר להתנהגות זו?

פעילויות גופניות
 דמיוניות
 ושכליות
 מחרגות רבדי האישיות
 כיחיד - ובחברה

- בכל שלשה תחומי הפעילות, אנו מבחינים בפעילות יחידנית ובפעילות קבוצחית.
- פעילות יחידנית היא בדרך כלל פעילות של התאמנות והתנסות, עדי לקבלת בטחון מסויים, כדי לפעול באותה פעילות בקבוצה, לפעמים בשיתוף פעולה ולפעמים בתחרות.
- כך בפעילות גופנית, כך בפעילות דמיונית ורגושיה וכך בפעילות שכלית.

III
האם הוכלו לשחק "ביחד" בלי שקבעתם לעצמכם על פי איזה כללים אתם משחקים?

לשחק יחד על פי כללים מוסכמים
זהו הבסיס לחיי חברה מאושרים ותקינים.

- לשחק יחד לפי כללים מוסכמים זהו הבסיס לחיי חברה מאושרים ותקינים.
- הדבר מתבטא במשחקים גרפניים, במשחקים רגושיים חברתיים, ובמשחקים הדורשים חשיבה שכלית.

האם מקובל גם אצלכם, שחינוקות מצויידיים במשחקים כאלה?
 מדוע לדעתכם, הגיעו למסקנה שרצוי להעמיד לרשות
 חינוקות, מלידתם, משחקים כאלה?

חינוק רואה, שומע, חש!
 בירוים מהנים מעוררים תגובות של פעילות.
 התנסות מתמדת מפתחה "יכולת".

- התנסות מתמדת מפתחה יכולת.
 לכן חשוב להרכיב בגירוים המכוונים לכל החושים, בכדי
 לעורר תגובות טבעיות חיוביות ורצויות.
- עקב התגובות, שהן ספונטניות בראשיתן, מתפתחת אחר כך
 פעילות רצונית.
- ישנם כמובן משחקים מחאימים למצבי שכיבה, ישיבה ועמידה,
 תוך כדי התפתחות טבעית.
- לרוב ההורים יש הבנה טבעית מה אוהבים ילדים בשנתם
 הראשונה.
- כדאי רק לציין, כל מה שאהוב על ילדים - מפתח אותם!

מה דעתכם על משחקים מסוג זה בילדות הראשונה?
 איזה מיומנויות יוצאות נשכרות מכך?
 התוכלו למנות את כל הפעולות המבוצעות כאן?
 האם אוהבים הילדים, שאנו המבוגרים נצטרף אליהם במשחקים אלה?
 מדוע?

משחקים מוטוריים מפתחים שליטה בהפעלה כל חלקי הגוף
 ויוצרים בטחון תוך כדי שמחה.

- פעילות מוטורית היא עיקרה של כל פעילות משחקית.
- זה בולט במיוחד בשנות החיים הראשונות, כאשר התפתחות הגוף הנה רבה ביותר.
- אל נשכח שבתוך הגוף שוכנת נשמה, שדורשת גם היא את פיתוחה.
- לכן פעילות מוטורית שמשולבת עם פעילות ריגושית, היא המבוקשת המיד.
- פעילות מוטורית גורמת לחדוה ויחד עם זאת היא מפתחת קשרים.
- אם ילדים אוהבים לדחוף או למשוך חפצים, הרי שבנוסף להנאה מתפתחים השרירים הגדולים והשליטה על הכוון.
- אם ילדים אוהבים לקלוע לתוך הסל, או לפגוע במטרות נצבות, הרי שבנוסף להנאה, מתפתחה השליטה על השרירים הקטנים ועל הרצון והיכולת לדייק יותר.
- חשוב שהמבוגרים יזמנו אפשרויות מגוונות לילדי טיפוחם.
- השתתפותנו הפעילה במשחקי הילדים משמחה אותם, מעודדת אותם וחורמת לליכוד המשפחה או הקבוצה.

מדוע אדם אוהב ליצור?

מהי התוצאה של פעילותו?

בין פעולות היצירה יש יוצאת דופן אחת, שאף על פי
 כן אוהבים אותה?
 איזו היא? ומדוע אוהבים גם אותה?

משחקי יצירה מפתחים יזמה של תכנון ונסיון

עם חמרים וחפצים.

היצירה מעניקה בנתון עצמי.

- בכל אחד משלבי החיים של אדם ישנה אהבה ליצירה.

- היצירה מעניקה לאדם תחושה בהכרת ערך עצמי, כי
 התוצאות של מעשיו נטארות בשטח וניכרות לעין.

הדוגמאות הן רבות ומגוונות: מהשחלת חרוזים, ריקמה ו
 והרכבה ועד ליצירת צורות בחול ובפלסטלינה ועד
 לאיור וציור.

- הפרחת כוונות סבוך, יצירת דמונים ועפיפונים והעפחם,
 מעניקים לו תחושה של המצאה ושליטה בחוקי הטבע,
 כושר שהוענק ליצור האנושי מימי בראשית ועושה אותו
 לאדם.

ואינן פעילות כאן, היא השונה מן האחרות?
האם יש גם בה יצירת שלם מחלקים?

הפקת צלילים

צבעים ואיורים

וכל מלאכת מחשבת גורמים למפיק ספוק והנאה.

- לא רק יצירות שתוצאותיהן נראות בשטח ונראות לעין גורמות להנאה, אלא גם הפקת צלילים היא מן היצירה האנושית המהנה, הן בילדות ובנדאי ובגרות.
- צלילים בודדים יוצרים מנגינה, לכך הרכבת מנגינה מצלילים כאלה היא יצירה מורכבת.
- הרכבת קווים וצבעים לצורות ודמויות, הנו הציור. אדם שהירבה בפעילות יצירתית פשוטה בשנות ילדותו הראשונות- יכול להגיע ביחר קלות לתוצאות מספקות ואף מעולות ביצירות מורכבות יותר.
- ילדים אהבים לגזור, לחפור, לרקום, לנסר, להדביק וזאת אם בילדותם עודדו אותם לכך ושיבחו אותם על הצלחותיהם.

בודאי מוכר לכם שילדים אוהבים לשחק את "הגדול".
 למה זה כך לדעתכם?
 ומאיזה סיבות אוהבים הם לשמוע סיפורים ולראות
 סיפורים בטלוויזיה?

משחקי "נדמה לי" מחזקים את ה "אני"
 ספורים מרחיבים את אופק ההבנה אל מחוץ ל "אני".

- רובד אחד באישיותו של הילד הוא הרובד הריגשי והדמיוני שדורש גם הוא את התפתחותו ע"י הפעלתו.
- ילדים מעונינים לגדול, לכן משחקים ילדים באופן ספונטני וטבעי "כנדמה לי" או "אני גדול", אני אחות, אני אם, אני נהג, אני אבא ואמא"
- כאשר מספרים לילדים סיפורים, מרחיבים על ידי כך את המעגל הצר של "האני" הפרטי של הילד. נותנים לו דריסת רגל או מבט אל תוך עולמם של אנשים אחרים וסביבות אחרות.
- ילד המרוכז בראשית דרכו ב"אני" של עצמו בלבד, מצליח לאט לאט לצאת מתוך המסגרת של עצמו ולהכנס בחושותיו, במחשבותיו וברגשותיו אל תוך עולמם של אחרים ואל תוך עולמות מחוצה לו.

התהיה מוכן למנות את כל הפעולות שילד מבצע אותן במשחקי
 לוטו, דומינו וקלפים?
 ומדוע לדעתך יאהבו הילדים אף להתמודד תוך כדי משחק תחרותי?
 האם לא מתפתחות גם מידות טובות, הכרחיות בתיים, כאשר מחבר
 לך כי לפעמים תפסיד במשחק, לפעמים יהיה חיקו ולפעמים אף
 הנצח?
 מהן לדעתך המידות האלה?

משחקי החאמה והשלמה מפתחים את "הידע".

- אחד מכישוריו המיוחדים של הילד המחבר היא היכולת
 לאמוד ולמדוד, להשוות, להתאים ולהשלים, לחבר פרטים מחאימים,
 למיין ולסווג דברים עפ"י אמות מידה הגיוניות.
- לכך אוהבים ילדים לוטו ודומינו או קלפים ברצותם
 לשייך, להתאים או להשלים על פי צורות ותוכן ולארגן
 כך את המידע הרב בתוך מוחם.
- גם כאן, בראשית הדרך, אוהב הילד לנסות לבד ביחידות וללא
 צורך "להוכיח" את יכולתו לאחרים.
- אבל טבעי הוא שאחרי חקופת נסיון, או התנסות, ירצה לשחק עם
 חברים בתחרות או בהתמודדות.
- התמודדות הינה אחד מיצרי האדם, כדי לאמוד ולמדוד את יכולתו
 - מול יכולתם של אחרים. ע"י כך מתחזק בסתונו העצמי.
- מבחינה חברתית שהורה ובסיום של כל משחק, חשוב שיחננה
 בתוצאות אפשרויות: תיקו, הפסד או ניצחון, או להיות שני
 ושלישי.

באיזה מושגי יסוד משתמשים חוץ כדי משחקי
זכרון אלה?

משחקים אחרים מפתחים תפיסה חזותית מופשטת
וזכרון חזותי.
אותיות וספרות יכולות להיות כלי משחק ותוכן משחקי.

- היכולת של אומדן ושל מדידה בנויה על הזכרון ועל
נסיון העבר המצטבר.
- רוב הידיעות שלנו נקלטות בתחילה ע"י חוש ראייה.
לכן חשובים אותם המשחקים אשר בנויים על צורות
שונות, על צבעים שונים, על זכירת עצמים ומצבים.
- משחקים של סימול כגון: ספרות במקום כמויות,
אותיות או אף מילים במקום חפצים או תמונות, כל
אלה מפתחים את הרימיון, את הזכרון החזותי
ומפתחים את החפיסה המופשטת.

האם אתם מכירים הרבה ילדים בגיל ביה"ס שלא אוהבים
משחקים כאלה בשעות הפנאי?
מדוע זה כך?
התוכלו למנות את כל הפעולות המשותקות כאן?
כמה הן?

החנופה הינה בסיס להנאה, בהתמודדות
מדדת היכולת האישית ומחוזק הבטחון העצמי.

- לאחר פעילות של ריכוז שכלי, של זכירה, של חשיבה, של תכנון, זקוק האדם לאיזון ע"י פעילות גופנית, המפרקת את המתח של הריכוז.
- לכן אין לדרוש אך ורק משחקי חשיבה ותכנון.
- עלינו תמיד לזכור שכל אורגניזם דורש הפעלתו בכל רבדיו: המוטורי, הרגשי והשכלי.
- בהמשך ההתפתחות אוהבים לשחק בחמש אבנים, דוק, גולות וכדור. זה תורם בודאי לפיתוח השרירים העדינים והקטנים.
- כן אוהבים ילדים לטפס, לקפוץ, לרוץ, להתנדנד ולגלוש. ברור לנו כי אלה מחזקים את השרירים הגדולים.
- כח ושיווי-משקל מושגים בפעילות על גלגלים, גלגליות, בתלת אופניים ובאופניים. כל אלה מאזנים את הגוף ומפחחים את יכולתו!
- כשילד בוחר לו במשחק זה או אחר דוקא, לעתים הדבר בא כדי לשחררו ממחשבתו אצלו, או מחוץ צורך פיזיולוגי אחר.
- אל נא נחערב ונאמר: למה שוב אתה מטפס על הסולם?
כוא הנה ושחק ב"דוק"!

הקוביה והמזל קובעים כמה מהלכים להתקדם ואף לפעמים
 לסגת. האם נסכים לכך?
 תנסו לנמק את הבעד ואת הנגד.

התוכלו להגדיר את דרגות הקושי או הרמות המיוצגות
 בארבעת משחקי המהלכים הללו?

האם אתם מכירים משחקי לוח נוספים שאין בהם תכונות
 המשחקים המוצגים?

מהלכים בלוחות עם מסלולים, דורשים שמירה על
 כללים מוסכמים ומפתחים סבלנות, אורך רוח, ראייה
 מקיפה וכושר תכנון.

- החמודדות במהלכים על לוחות משחק, יש בה מתח משחקי ו
 מגרה ומדרכן. כאן יש לחשוב על דרגות הקושי בלוחות
 ובכללי המשחק ולהתאמתם לילדים ברמות שונות.
- רמה ראשונה הנה התקדמות פשוטה על פי קוביה.
- מכשולים ונסיגות עקב מזל דורשים רמת בגרות יוחר
 גבוהה ומפתחים, כמובן, את הסבלנות ואת היכולת
 להתגבר על נסיגות רגעיות.
- דוגמאות המשחקים האחרים מאפשרים כבר לבחור
 אלטרנטיבות, או מהלכים חלופיים.
- על אף הקוביה המכתיבה את ההתקדמות על פי מזל,
 המכלכל את צעדיו - יצליח יוחר.
- משחק תכנוני טוב כנוי כך, שכל מהלך יכול להבחר
 מחוך אפשרויות שונות. משחק כזה מכיל מסלולים
 שונים שניתן לבחור ביניהם.

האם חשבתם פעם, שאפשר להשיג נקודות גם בדרך זו ולא במזל בלבד?
באיזה מצבים ולאיזה מטרות ניתן להחליף קוביות להשגת ניקוד
בדרך זו?
מתי ישלטו הילדים בהמשך הזמן על השגת נקודות לפי רצונם?
האם ניתן לשלב השגת נקודות בדרך זו, עם התקדמות על לוח המהלכים?
חנסו - אם הנכס מפקפקים!
ועוד איזה רעיונות צצים לכם?
במקום "מזל ומקריות" מתקדמים עפ"י הישגים של יכולת אישית.

- כדי למנוע מן המזל והמקריות שיהיו מכחיבים קצב ההתקדמות, אפשר להשיג נקודות זכיה ע"י קליעה למסדה.
- הנקוד ייקבע בהתאם לרמת הילדים ולצרכי המשחק.
באופן כזה התקדמותו של כל משתתף על לוח המהלכים יהיה חלוי בכושרו האישי ולא בקוביה.
- כושר זה יכול להתפתח בהתאם לנסיונו האישי אשר גדל חוץ פעילות חוזרת ונשנית.
- כך נכנס גורם התנועה האהוב על רוב הילדים, אל חוץ משחקים הדורשים ריכוז.
הפורקן עקב התנועה, מגדיל את יכולת הריכוז ואת ההנאה המשחקית כאחת.

מי מכיר את כל המשחקים המוצגים כאן?
 ומי יכול לפרט את המיוחד בכל אחד מהם?
 אגב: כיצד נקרא למשחקיט מסוג זה?
 ומהו הכושר הנדרש מן המשתתפים?
 האם אחס מכירים עוד משחקים מן הסוג הזה ואיזה הם?
 אל נשכח את "משחקי הגפרור" ואפשרויות התכנון בעזרתם.
 מי שלא מכיר את אלה, אולי כדאי שיחעניין.

במשחקי אסטרטגיה מפתחים יכולת תכנון
 לטווח רחוק, כושר החלטה והסקה מסקנות
 מהצלחות ומכשלונות.

- משחקי לוח אסטרטגיים חשובים מאוד לפתוח היכולת של תכנון לטווח ארוך, של פתוח היכולת להחליט "איזה מהלך לבחור- נמצב נתון - מחוך אפשרויות שונות"
- כאשר המהלך שנבחר צרם להצלחה, או לאי הצלחה, לומד המשחקף להסיק מסקנות לעתיד.
- יטנם משחקים בסיסיים שונים על לוחות כאלה, אשר ראוי להתנסות בהם.
- יש משחקים שכל ניצב הינו בעל אותן זכויות של התקדמות על הלוח על פי כללים נתונים. אך יש משחק כגון שח-מט, בו כל ניצב הינו בעל זכויות התקדמות שונות אחד מן השני.
- כדאי כאן להזכיר את האפשרויות המגוונות בניצול קיסמים או גפרורים ליצירת משחקי תכנון על פני שטח נתון, על השולחן או על הרצפה.
- רק מי שמתנסה במשחקי תכנון למיניהם יכול להעריך נכונה את דרגות הקושי האינטלקטואלי הנדרשות מן המשתתפים ומידת הסיפוק וההנאה הנגרמים להם.

איזה תוכן אפשר לחת למשחקים כאלה?
האם ניסיתם פעם להפוך משחקים לאמצעי למידה?

סמלים כגון: ספרות, אותיות ומלים כ"ניצבים"
זכורכן - הופכים את המשחקים ללימודיים.

- אם למשחקים האסטרטגיים אין תוכן של ידע, אפשר להפוך משחקי לוח למשחקים עם תוכן של ידע, על ידי הפיכת הניצבים הריקים מתוכן לניצבים עם ערך תכני. כאלה יכולים להיות משחקי תשבץ, משחקי מיון, סיווג והשלמה.
- ניצב יכול להיות אות או סיפרה, או הוראה חשבון, או מילה, מושג או משפט.
ניתן להשתמש באוחז רעיון ללימוד שפות (עברית, ערבית, אנגלית וכו') או ללימוד נושאים לימודיים (מולדת, שבע וכו').
ניתן להכין משחקים מגוונים כאשר התוכן מוגדר על פי יחידת לימוד כגון: שמות עצים בשלכת, סופרים ויצירותיהם, מושגים הקשורים לחג הפורים וכדומה.
- ההתנסות הישירה במשחקים כאלה עם תלמידים, תפרה את דמיונו של המדריך ביצירת משחקים מקוריים נוספים.

מי חשב פעם על "תכניות המשחק" הידועות, שאפשר להשתמש בהן, כשיוצרים משחק לימודי?
 איזה מהן מתאימות יותר לכתות הנמוכות, הבינוניות, הגבוהות?
 ומהם החמרים הדרושים?

ביצירת משחקי לימוד נקח בחשבון:

- . רמת הילדים
- . תוכן הלימודים
- . שמתת המשחק
- . וחדות היצירה

- כאשר מתכננים משחקי לימוד, ראוי להכיר מגוון של אפשרויות למשחקים בכלל ולמשחקים עם חוכן בפרט. כמובן שאפשר לבסס משחקים על תכניות קיימות כגון: דומינו, קלפים או לוחות מהלכים.

- לשם כך זקוקים: להכרה רחבה עד כמה שאפשר של משחקים, לחומרים מתאימים להכנת המשחקים, לזמן להכנת המשחק ולתדנות היצירה.
 רצוי כמובן לשתף את הילדים עצמם בהמצאת משחקים מסוג זה וכיצירתם ממש.

ומה עם לימודים תוך כדי תנועה?
מי מעז להפוך חדר הילדים בבית, או חדר הכתה לשדה
משחקים, כאשר התוכן הוא לימודים?
מי מוכן לנסות, שיצביע.

וגם כך אפשר ללמוד...!
התנועה מעוררת ומהנה.

- אל נשכח שתנועה היא הכסיס לפעילות משחקית!
אפשר להפוך את חלל החדר והכיחה "למגרש משחקים" ממש.
- תוכן המשחקים יותאם לצרכים הלימודיים.
- והנה דוגמאות בלבד כגון: קליעה גולות לתוך שערים גזורים
בקופסאות נעלים וצבירת נקודות בהחאם לרשום בשערים.
- קליעה בקופסאות גפרורים ריקות, אל תוך מרצפות כאשר אלה
מכוסות בכרטיסי תוכן: ספרות, אותיות או מילים.
- אחרי צבירת הכרטיסים יש לסכם פעולות תשבון, לחבר מילים
או משפטים, בהחאם לנושא שנבחר למשחק.
- קידוח התדר יכולות להיות מצויידות במפת הארץ או בכל
צורה רצויה: גוף האדם, חלקי הר, שטח גאוגרפי או צמת
וכדומה. קולעים למטרות המהוות את פרטי הנושא הלימודי,
צוברים נקודות או שמות והסיכום יהיה הישגו של החלמיד.
- חשובה כאן התנועה האהובה בשילוב תכנים. זה יאפשר למידה
פעילה גם לתלמידים אשר מסיבה שהיא, אינם יכולים ללמוד
בישיבה וברכוז.
- בשלש הלוחות האחרונים "החדרנו" משחקים ופעילויות משחקיות
אל תוך הלימוד הפורמלי.

מדוע מתבגרים זקוקים לכל כך הרבה תנועה?
 איזו מן הפעילויות האלה אתה או את לא עשיתם
 בילדותכם?
 מה זה עשה לכם כששיחקתם במשחקים כאלה?
 האם זה היה בזבוז זמן?

גם אם "רק" משתעשעים
 שווי מסקל וכה מפתחים!

- למשחקי תנועה בכל שלבי הגיילה וההתבגרות חשיבות רבה לפיתוח הכישורים המוטוריים-הגופניים.
- במפגשים טבעיים בין ילדים, במסיבות, בחגיגות ובסיוולים אלהבים להשחעשע בתחרויות אשר היתול ורצינות מעורבים זה בזה.
- אך אין לחשוב כי כל השעשועים ואלה אינם משפיעים לטובה על היכולת הגופנית ואף הרגשית של כל המשתתפים.
- ההיפך הוא הנכון: ככל שמרבים, הרי זה מגביר את היכולת, את הבסתון העצמי ואת שמחת החיים.

ומה על משחקי הכדור והספורט?
 לא נדבר על הצופים, אלא על המשתתפים בעצמם.
 מהם היחרונות להם הם זוכים בפעילות כזו?
 האם לא כל אחד מאחננו פחד בילדותו ממים ומים?
 כיצד הפחד הראשוני הזה הפך עם הזמן ל"כיה"?

בתוך גוף בריא וחסון
 נפש בריאה יכולה לשכון.

- משחקי הכדור על פני שטח גדול מרביס כח וסבילות ומפתחים תיאוס בין האברים והשרירים ובין המשתתפים לבין עצמם. כן מתפתחים יכולת התכנון והחכום, האילתור ומהירות התגובה, תוך שמירה על כללים והגינות.
- היכולת לנוע במים קשורה בנסתון מתפתח, שאמנם יודעים אנו לחיות בהם. "כשלומדים" זאת מילדות תוך משחק ושמחה אוהבים זאת בנעורים וכבגרות וגם כאן חל הכלל: "ואין חכם כבעל הנסיון".

מי לא עסק בצעירותו בתחביבים?
 מי לא החליף במשך חייו את תחביביו?
 מה יכולות להיות הסיבות לכך שאדם מכזיב ש לו
 "תקופת תחביב" ואלה מתחלפים מידי פעם?

בשעות הפנאי זכאי כל אדם לשחק במה שהוא אוהב.
 תחביבי האדם מעידים על שטחי התעניינותו האישיים.

- כל אדם ושטחי התעניינות האישיים המיוחדים לו.
 אלה מתחלפים בהתאם לגירויים הסביבתיים או הפנימיים-
 אישיים של האדם וכך בהתאם להתפתחותו הכרונולוגית-
 הביולוגית, הרגשית והשכלית.
 חשוב אם כן לאפשר לכל פרט לפתח בשעות הפנאי את שטחי
 התעניינותו המיוחדים לו.
- נחמוך בשינויים שחלים באדם על ידי העמדת האמצעים
 לרשותו.
- שטחי התעניינות כאלה יכולים להיות יצירות מורכבות
 בצורותיה השונות. אך גם גידול צמחים ופרחים ואף
 בעלי חיים.
- הסקרנות מובילה לחקר עולמות רחוקים וגדולים, או
 קרובים, אך זעירים.
- כל המונע מילדים "שגעונות" חולפים או מתחלפים,
 מונע מהם את המיוחד בטבע נאדם והוא: האפשרות לפתח את
 יצר הסקרנות והחקירה ואת ההתפעלות מן התגליות
 שהוא מגלה בעצמו.

כשיש לילד מדי פעם "שגעון" מסוג זה, האם זה פוגע בלימודיו?
האם זה פוגע בכישוריו?
האם יהיה יותר עני או יותר עשיר בידע שלו?
כמה מיומנויות וידע רכשתם אחס, כל אחד מכם, שלא בהתאם
לחכנית לימודים אלא בהתאם להתענינותו האישית בשעות הפנאי?

אספנות ויצירה חפשית מחזקות את נפשו ורוחו האישית-יחודית.

- אל "שגעונות" חולפים ומתחלפים שייך גם עניין האוספים. ילד יכול לאהוב איסוף בולים אך גם צדפים; יכול לאהוב איסוף בקבוקונים ריקים, קופסאות גפרורים, או כל דבר אחר אשר יתן לו תחושה של צבירה.
- אם הוא טיפוס יצרן ומעודדים אותו לכך, אפשר ליצור מקופסאות, בקבוקונים, צדפים ואבנים - חפצי אמנות, קישוט ונוי. הפעילויות הן איסוף, מיון וסדירה, עריכה והדבקה על פי תבחינים שונים.
- ילדים אוהבים לעסוק בעבודות נגרות, כדרות, צביעה, בישול, הרכבה, ריקמה, ללא הבדל גיל ומין.
- רמת היצירה עולה ומשתפרת תמיד בהתאם לנסיונם הקודם וכשרם המתפתח.

וכי גם קרה לכם לאהוב חוגים למיניהם?
 מה אהבתם במיוחד?
 האם כולט אוהבים את אותם החוגים?
 האם זה טוב להחליף מידי פעם חוג זה בחוג אחר?
 מהן הדעות בעד?
 ונגד?

בחוגים לאמנויות מתחבר היחיד לאנשים האוהבים אותו
 פעילויות.
 נוצרת חדות יצירה וקבוצתיה.

- בשתי החמונות הקודמות תמכנו ביחיד, בנשיותיו
 האישיות, אך ברור שכל אדם הוא יצור חברתי. לכן
 נאפשר לו להשתתף בפעילויות חברתיות קבוצתיות,
 עד כמה שהדבר ניתן.
- ילד יכול לאהוב להיות חלק בהצגה של חוג פעיל,
 ביצירת דמויות אחרות. הוא יכול להיות חלק של
 קבוצה, שתצפה במופע או בסרט ותגייס דיון עליו.
- הוא יכול להיות חלק של קבוצה ויוצרת מוסיקה.
 הוא יכול להשתתף בתחרות לצילון והוא יכול להשתתף
 בכל חוג חברתי אומנותי, או נושא אחר! כל אלה הם
 ששתי התעניינות והתנסות של הפוט בתוך הקבוצה.
- מכיוון שנקודת הרויה שונה מפרט לפרט, מכאן
 שההתמדה בהמשכיות הפעילות גם נן שונה מיחיד ליחיד.
 אל נחמיר ולא נדרוש מן הפרט להחמיד כאילו זו
 חובה. הרי הוא מחפש לספק את אישיותו המתפתחת
 בתחומים שונים וזו זכותו!

כשהיינו ילדים שחקנו "בנדמה לי" ומלאנו תפקידים של גדולים וחשובים.
מה קורה לנו כעת בכיתה י', כאשר ממנים אותה להיות מנהלת המחלקה לנוער וספורט?
ומה קורה לנו, כאשר הוא ממונה על לשכת סעד?
אך אין זו הצגה. בהצגה לומדים בעל פה את התפקיד ואת הסקסט!
ובהדמיה - בסימולציה, מהו המצב?
מהם הנושאים שאחם מציעים למשחקי סימולציה?

משחקי סימולציה/הדמיה
יוצרים אפשרויות של הבנת הזולת, תפקידיו ובעיותיו.

- קיימת היום נטייה גוברת ומומלצת למשחקי סימולציה או הדמיה. באלה אין האדם משתתף כמציג אלא כמתדיין בדיון מופשט, שכלי ומחשבתי.
- בהצגה "לומדים" תפקידים שיש לדעת אותם בעל-פה וממחישים את האירועים בתנועה ממש.
- בהדמיה "יוצרים" את התפקיד ופועלים באופן דמיוני ומנטאלי את האירועים בצורה מופשטת, דהיינו במלים. כל משתתף חפשי ליצור את העמדה שלו ואינו קשור לחמליל שהובן מראש.
- אפשר כמובן לקיים משחקי הדמיה בכל נושא המתבקש על ידי המשתתפים עצמם, לפי צרכיהם.

מהם המצבים התברתיים בהם מתחנך (דהיינו הוא מתנך את עצמו) הילד?

חנוך לנער על פי דרכו

- שעות הפנאי בילדות הראשונה רבות הן.
- באלפי שעות מפעיל הילד את עצמו במשחקים שונים ומפתח את כישוריו, בלי שהתכוון לכך מדעת.
- בגיל הנעורים מחייבים את המתבגרים בתפקידים, בחובות ובאחריות.
- עם חלוף הנעורים חפוס רוב זמנו של הבוגר בשטחי פעולה הנובעים מחובותיו, תפקידיו ומאחריותו. באותם עתים חשובות פעילויות מאזנות, דהיינו פעילויות אהובות שאינן חובה. כל אחד והאיזון הדרוש לו:
- העובד ביחידות, זקוק אולי לאיזון חברתי.
- העובד בחברה, זקוק אולי לאיזון ע"י פעילות ביחידות.
- העובד במאמץ רוחני, זקוק אולי לאיזון פיסי.
- העובד בעבודה גופנית, זקוק אולי לאיזון רוחני.
- העובד בעבודה מרוכזת, זקוק אולי לפיזור נפש ולתנועה (בילודי).
- העובד בהיותו בנסיעות, זקוק אולי לפעילות של ריכוז בביתו-הוא.
- העובד ברעש, זקוק אולי לשקט.
- העובד בדממה, זקוק אולי לאיזון קולני.
- וכך לכל אדם האיזון התרבותי שלו.
- כאשר אדם יוצא לגמלאות, נשאר לפתע הרבה זמן לפעילות מתוך בחירה עצמית.
- אם בצעירותו זכה והתחנך על פעילות עצמאית ומהנה, יש סיכוי טוב שימצא שוב עיסוקים מגנים על בסיס נסיונו העשיר מן העבר.
- לא נצטרך לדאוג להעסקתו באופן מלאכותי ובמאמצים ניכרים אלא אדרבא! אדם כזה יהיה פעיל ביזמתו, ימצא את האהוב עליו, המתאים לו ביחידות או/ו בחברה.
- אולי אף יעסוק בחבביבים, שלא הספיק להגשימם נעבר עקב דוב החובות שהיו מוטלות על שכמו?!
- ואולי אף לזאת התכוון החכם מכל אדם באומרו:
- " חנוך לנער על פי דרכו, גם כי יזקין לא יסור ממנה "

כמה שעות פנאי יש לילד קטן, ונער ולמתבגר?
 ומה היחס בין שעות הפנאי בכל יממה לבין שעות
 החובה והאחריות באותה עת?
 האם למבוגרים, לנשואים ולבעלי המשפחה יש עוד
 שעות פנאי? מה יעשו בהם?
 אולי חציעו לפקיד - מה יעשה בשעות הפנאי שלו?
 ומה חציעו לעובד המפעל החרושתית לעשות בזמנו
 החפשי?
 ומה לחקלאי? ומה למדען או למנהל החשבונות?
 מה יעשה הגמלאי עם זמנו הפנוי הרב, כאשר
 בארבעים השנים האחרונות היה לחוץ בחובותיו?

- האדם מתפתח כיחיד בודד משפחתו בתחילה ובתוך
 חברה הולכת ומתרחבת נתמשך.
- פעילויותיו הראשונות הן משחקיות. הכשרתו
 העצמית במשחקיו מובילה אותו אל פעילויות של
 לימוד פורמלי ואל פעילויות של מקצועו בעתיד.
- המעבר מפעילות משחקית חפשית אל פעילות
 לימודית ומקצועית הוא שוטף וטבעי.
- בשעות פנויות עוסק האדם בפעילות אהובה עליו,
 זו פעילות תרבותית.
- משחקים שזורים בכל הפעילויות ובכל שלבי
 החיים וברוב המצבים.
- אם נתמך בפיתוח הפעילות המשחקית בילדות
 ובנעורים, נעזור בפיתוח בתיזוק של כושר הפעילות
 של כל אדם, לכל החיים!

יוסף בן בריח